สรุปบทเรียน หลักสูตรออนไลน์ (TDGA : e-learning)
เรื่อง กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ (PDPA for Government Officer)

วิทยากร ดร.มนต์ศักดิ์ โซ่เจริญธรรม
ผู้อำนวยการสถาบันนวัตกรรม และธรรมาภิบาลข้อมูล (DI)
สำนักงานพัฒนาการรัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล : กฎหมายบางมาตราที่น่าสนใจสำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

PDPA เป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อปกป้องและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่ให้ถูกละเมิดหรือนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง และเพื่อให้ทั่วโลกมีมาตรการรักษาและจัดเก็บข้อมูลในระดับเดียวกัน ดังนั้นการเตรียมตัวเพื่อรองรับกับ PDPA จึงเป็นเรื่องสำคัญ องค์กรทุกระดับหรือแม้แต่บุคคลธรรมดาควรศึกษาและปรับตัวให้สอดคล้องกับ PDPA ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะหากชะล่าใจรอเวลาให้กฎหมายบังคับใช้ หรือเพิกเฉย อาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาหรืออาจจะสายเกินแก้ ประกอบด้วย

๑. ความครอบคลุมของกฎหมาย

บัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยการนั้น เว้นแต่

- การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้อง
- การร้องเรียน ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ
- การยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติทั้งหมดนี้หรือแต่บางส่วนมาใช้บังคับแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

๒. การจัดเก็บ Sensitive information ได้ในกรณีใดได้บ้าง

- ห้ามมิให้เก็บรวมรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ พฤติกรรมทางเพศ

- ต้องเป็นการปฏิบัติตามสัญญาระหว่างเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลกับผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ กรณีไม่ใช่การทำตามกฎหมาย แพทย์สามารถทำได้เลย

- ประโยขน์สาธารณะด้านสาธารณสุข เช่น โรคระบาดที่อาจจะติดต่อหรือแพร่เข้ามาในราชอาณาจักร

๓. หน้าที่ของ DPO

๑. ให้คำแนะนำแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

๒. ตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

๓. ประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวมรวมใช้หรือเปิดเผยข้อมูล

กิจกรรมเครือเดียวกัน มี DPO ร่วมกันได้ ในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลอาจจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลร่วมกันได้ ทั้งนี้ สถานที่ทำการแต่ละแห่งของผู้ควบคุมต้องอยู่ในกิจการหรือเครือธุรกิจเดียวกันต้องสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยง่าย ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น หลายๆกรมในกระทรวงเดียวกัน อาจใช้ DPO ร่วมกัน และต้องแจ้งให้สำนักงาน และ data subject

ทราบข้อมูลติดต่อ DPO และเป็นพนักงานประจำหรือเป็นสัญญาจ้างได้ คณะกรรมการอาจกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้ โดยคำนึงถึงความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

๔. หน้าที่ของคณะกรรมการเชี่ยวชาญ

๑. พิจารณาเรื่องร้องเรียนตาม พ.ร.บ. นี้

๒. ตรวจสอบการกระทำใด ๆ ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

๓. ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหรือตรวจสอบตามวรรคสองแล้วรับฟังไว้ว่าเรื่องร้องเรียนหรือการกระทำนั้นเป็นกรณีซึ่งอาจไกล่เกลี่ยได้และคู่กรณีประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ย หรือคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญดำเนินการไกล่เกลี่ย หากมีความจำเป็นสามารถ สั่ง ยึด อายัด หรือ ขายทอดตลาดทรัพย์สินเพื่อการนั้นของ Data Controller หรือ Data processor เพื่อบังคับทางปกครอง

๕. หน้าที่ของ Data Controller

๑. จัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสูญหาย

๒. จัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลเมื่อพ้นกำหนด

สรุป

สิทธิของ Data Subject (มาตรา ๓๐)

๑. ขอเข้าถึงและขอรับสำเนาข้อมูลส่วนบุคคลของที่เกี่ยวกับตน

๒. ขอให้เปิดเผยถึงการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวที่ตนไม่ได้ให้ความยินยอม

๓. สามารถขอให้ลบ ทำลายหรือทำให้ข้อมูลไม่สามารถระบุตัวต้นได้ในกรณี

- หมดความจำเป็นในการเก็บข้อมูลไว้
- Data Subject ถอนความยินยอม และ Data Controller ไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเก็บใช้ เผยแพร่ต่อไป
- Data Subject คัดค้านการเก็บรวบรวมใช้เผยแพร่ (ตาม มาตรา ๓๒(๑) และ Data Controller ไม่สามารถปฏิเสธได้

Data Controller จะปฏิเสธคำขอได้เฉพาะในกรณี

๑. ปฏิเสธตามกฎหมายหรือคำสั่งศาล ในกรณีที่ผู้ควบคุมส่วนบุคคลปฏิเสธคำขอ Data Controller ต้องบันทึกการปฏิเสธคำขอดังกล่าวพร้อมด้วยเหตุผลไว้ในรายการตามมาตรา ๓๙

๒. คำขอนั้นจะส่งผลกระทบที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

หน้าที่ของ Data Controller ตามมาตรา ๓๗ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการสูญหาย เข้าถึง ใช้ เปลี่ยนแปลง แก้ไข ในกรณีที่ต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคลต้องดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นใช้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบและจัดให้มีระบบตรวจสอบเพื่อดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการเก็บรักษา หรือที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

ขอบเขตการใช้ข้อบังคับ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒

๑. ใช้บังคับแก่การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในราชอาณาจักร

๒. มีผลใช้บังคับ กรณีผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่นอกราชอาณาจักร

ข้อยกเว้นการใช้บังคับ พ.ร.บ.คุ้มครองส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒

๑. การเก็บรวบรวมใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อกิจกรรมในครอบครัวของบุคคลนั้นเท่านั้น

๒. การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงทางการคลังของรัฐหรือรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน นิติวิทยาศาสตร์

๓. บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน

ความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ กับการเผยแพร่แบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

ตามมาตรา ๒๕

กรณีไม่ได้จัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลจากเจ้าของข้อมูลโดยตรง (จัดเก็บจากบุคคลที่สาม) ก็สามารถดำเนินการได้หาก

๑. อยู่ในเกณฑ์ได้รับการยกเว้นที่ระบุอยู่ใน มาตรา ๒๔(๑) – มาตรา ๒๔(๖)

กรณีรัฐสามารถใช้กฎหมาย (มาตรา ๒๔(๔) ความจำเป็นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ และความจำเป็นในการใช้อำนาจรัฐ

๒. อยู่ในเกณฑ์ได้นรับการยกเว้นตามที่ระบุอยู่ใน มาตรา ๒๖(๑) – มาตรา ๒๖(๕)

กรณีเป็นฐานความยินยอม consent และ ฐานสัญญา (มาตรา๒๔(๓)) Data Subject (ตามมาตรา ๓๑) สามารถขอรับสำเนาข้อมูลของตนได้ ในกรณี Data Controller จัดทำระบบอัตโนมัติ Data Subject สามารถขอให้ส่งข้อมูลนั้นไปให้ Data Controller อีกรายหนึ่งก็ได้ และ ขอสำเนาข้อมูลที่ Data Controller ส่งต่อให้ Data Controller อื่นโดยตรง

การจัดเก็บ Sensitive Information ได้ในกรณีใดบ้าง

มาตรา ๒๖ ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ความคิดทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ เว้นแต่ เพื่อป้องกันระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคล หรือเป็นการดำเนินการกิจกรรมโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีการคุ้มครองที่เหมาะสมของมูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเมือง

การร้องเรียน และประเภทบทลงโทษ

๑. การร้องเรียน ดังนี้

๑.๑ ไกล่เกลี่ยได้

๑.๒ ไกล่เกลี่ยไม่ได้ ได้แก่ สั่งให้แก้ไข , ห้ามกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหาย , การบังคับทางปกครอง

๒. ความรับผิดชอบและทบลงโทษ ได้แก่ ความรับผิดทางแพ่ง , โทษอาญา , โทษทางปกครอง

ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการอบรมของหลักสูตรทำให้เข้าใจหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ PDPA และการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน จะช่วยให้สามารถปกป้องสิทธิส่วนบุคคล ป้องกันการถูกขโมยข้อมูลหรือแอบอ้าง และช่วยหลีกเลี่ยงบทลงโทษทางกฎหมายที่รุนแรง และรู้เท่าทันการแอบอ้างนำชื่อ ที่อยู่ หรือข้อมูลทางการเงินไปใช้ในทางมิชอบหรือก่ออาชญากรรม ซึ่งมีมากในสังคมปัจจุบันนี้

สรุปบทเรียนโดย
นางพัชชานันท์ พันวา
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร